

Κ. Βαλεριάνου, Δρ. Αρχιτέκτων Μηχανικός Ε.Μ.Π.
Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας,
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ε.Μ.Π.
kvalerianou@arch.ntua.gr, konvaler@gmail.com

Σ. Τσιγδινός, Τοπογράφος Μηχανικός Ε.Μ.Π.
Μεταπτυχιακός Σπουδαστής, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ε.Μ.Π.
dist_lp@hotmail.com

Προσεγγίζοντας Αναπτυξιακές Δυναμικές στο Παράκτιο Μέτωπο της Αθήνας: Έρευνα σε Εξέλιξη...

Ένα νέο πλαίσιο αλλαγών βρίσκεται σε εξέλιξη τα τελευταία χρόνια στο δυτικό παράκτιο μητροπολιτικό χώρο, σημαντικής κοινωνικής και χωρικής εμβέλειας, για το οποίο η πληροφορία είναι ακόμα ατελής. Η ερευνητική εργασία, η οποία είναι σε εξέλιξη, επεξεργάζεται και διεισδύει στις σύνθετες όψεις μετασχηματισμών από τη Γλυφάδα έως το Σούνιο -θεωρώντας τον χώρο «ενιαίο» -για να αναδείξει τη λειτουργία αλλά και τις ρωγμές, τα κενά και τις ασυνέχειες στην πραγματικότητα των επιμέρους χωρικών σχηματισμών, αλλά και του ευρύτερου μητροπολιτικού τοπίου. Ένας ενιαίος, αλλά κατακερματισμένος χώρος, με διαφορετικούς τρόπους και λειτουργικές εξειδικεύσεις. Οι τριτογενείς δραστηριότητες κυρίαρχες στο χώρο, εισβάλουν στην παραδοσιακή πολύ-λειτουργική φυσιογνωμία της περιοχής, συνυπάρχουν μαζί της ή την αλλάζουν. Διαδικασία υπό εξέλιξη σε μητροπολιτική και τοπική «κλίμακα» με ασαφείς μέχρι σήμερα κοινωνικές επιπτώσεις. Καταρχήν, η διερεύνηση σε επίπεδο δήμων, εστιάζει στα ανοικτά θέματα της αναπτυξιακής δυναμικής στην περιοχή, τα οποία θα αποδώσουν όψεις της συνύπαρξης του παρελθόντος με τη νέα δυναμική πραγματικότητα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα χαρακτηριστικά της απασχόλησης και στις νέες απαιτήσεις και πρακτικές στις ροές εργασίας από και προς τους τόπους κατοικίας και εργασίας, ζήτημα που ερμηνεύει ευρύτερες μητροπολιτικές συσχετίσεις και αναδεικνύει πλέγματα τύπων. Αποδίδοντας τη σημασία της λειτουργίας των «μικρών» τύπων στα χωρο-κοινωνικά πλέγματα, τα οποία δυναμικά διαμορφώνονται, η προσέγγιση οδηγεί σε στρατηγικές επιλογές περαιτέρω έρευνας επί του πεδίου, με θεματικές και χωρικές εξειδικεύσεις, διαδικασία η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη.

Λέξεις- κλειδί: Χωρο-κοινωνικοί μετασχηματισμοί, εξελίξεις απασχόλησης- εντοπιότητα/υπερτοπικότητα, ροές εργασίας, μητροπολιτικές συσχετίσεις απασχόλησης.

Από την Μεγάλη Εικόνα των Δήμων στην Ανάγνωση Πλεγμάτων Τύπων: Η Προσέγγιση της Απασχόλησης

Η διερεύνηση, αρχικά, σε επίπεδο δήμων, εστιάζει στα ανοικτά θέματα της αναπτυξιακής δυναμικής στον νότιο παράκτιο χώρο της Αθήνας και συγκεκριμένα στους δήμους Γλυφάδας, Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, Κρωπίας, Σαρωνικού και Λαυρεωτικής¹.

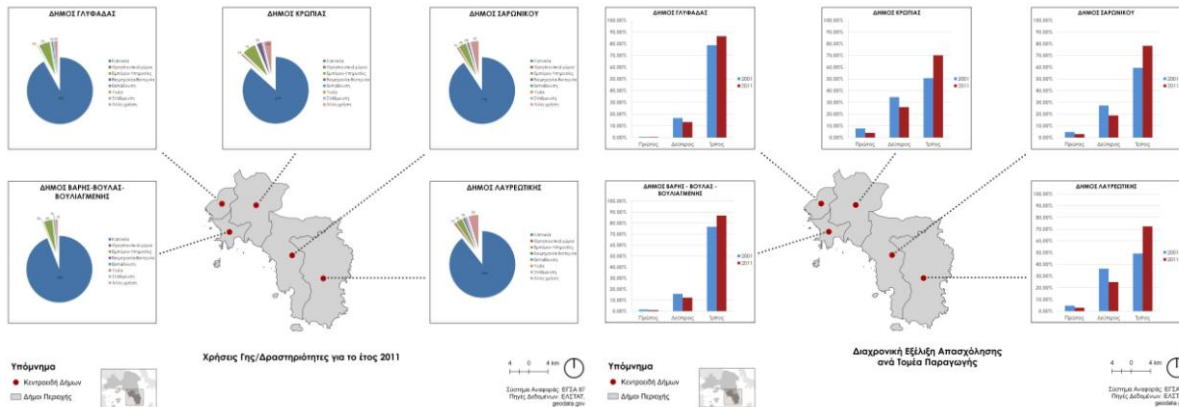
¹ Αφορμή της έρευνας αποτέλεσαν οι αρχικές επεξεργασίες που πραγματοποιήθηκαν για το υποστηρικτικό υλικό της άσκησης, στο μάθημα Χωροταξία, 7ο εξάμηνο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., 2017-2018 (φροντιστήριο Κ. Βαλεριάνου-Σ. Τσιγδινός). Περαιτέρω επεξεργασίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης και με τις ροές εργασίας από και προς τους δήμους Γλυφάδας, Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, Κρωπίας, Σαρωνικού και Λαυρεωτικής

Διαχρονικές, 1991, 2001, 2011, επεξεργασίες, σε επίπεδο δήμων, αναδεικνύουν την αρχική εικόνα σχετικά με τη μεταβολή του πληθυσμού, την εξέλιξη του αριθμού νοικοκυριών, την εξέλιξη των ηλικιακών ομάδων και του φύλου του πληθυσμού, τη διάρθρωση του οικιστικού και οδικού δικτύου, την παλαιότητα του κτιριακού αποθέματος, την εξέλιξη της οικοδομικής και τουριστικής δραστηριότητας, τα φυσικά διαθέσιμα, κ.λπ. Οι επεξεργασίες αυτές, δημιουργούν το υπόβαθρο της περαιτέρω διερεύνησης για τη σταδιακή ανάδειξη των επιμέρους τόπων τα οποία συνθέτουν τον παράκτιο χώρο καθώς και των χωρο-κοινωνικών πλεγμάτων που διαμορφώνονται στο ευρύτερο μητροπολιτικό περιβάλλον. Στη συνέχεια η διαδρομή διερεύνησης- από τους δήμους στους επιμέρους τόπους- εστιάζει σε θέματα σχετικά με την εξέλιξη και τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης, ζητήματα τα οποία αναδεικνύονται στην εισήγηση. Οι εξελίξεις στην απασχόληση, στα χαρακτηριστικά της (κλαδική διάρθρωση και εξειδικεύσεις, κλαδικές δικτυώσεις, ανεργία, χωρική κατανομή κλάδων, κ.λπ.), αναδεικνύουν την κοινωνικο-επαγγελματική διάρθρωση, τη λειτουργική εξειδίκευση (Παναγιωτάτου, 1988, Παναγιωτάτου κ.ά., 1998), το αναπτυξιακό πλαίσιο των επιμέρους τόπων καθώς και τη δυναμική που αναπτύσσουν ή μπορούν να αναπτύξουν με τις ευρύτερες κεντρικότητες/πολύ-κεντρικότητες (Μαλούτας, 2000), που εμφανίζονται σήμερα στην Αττική. Στην εισήγηση παρουσιάζονται, επεξεργασίες για την εξέλιξη των ποσοστών απασχόλησης ανά παραγωγικό τομέα, των κυρίαρχων κλάδων απασχόλησης σε σχέση με το μέσο ετήσιο εισόδημα, την εξέλιξη στην θέση στο επάγγελμα, την εξέλιξη της ανεργίας, κ.λπ. Εδώ, σημαντικό «εργαλείο» απεικόνισης και ερμηνείας των χαρακτηριστικών της απασχόλησης, αποτελούν οι ροές εργασίας, 2001, 2011, από τον τόπο κατοικίας των εργαζομένων στον τόπο εργασίας, αναδεικνύοντας τις συσχετίσεις/πλέγματα με το μητροπολιτικό περιβάλλον. Διαχρονικά, οι ημερήσιες μετακινήσεις για εργασία έχουν αποτελέσει εργαλείο διερεύνησης της διάρθρωσης και των συσχετίσεων του χώρου (Eckard, 2005, Aguilera, 2005, Κανδύλης, 2008). Για το λόγο αυτό, σχεδιάστηκε Δείκτης Εντοπιότητας/Υπερτοπικότητας Απασχόλησης (απασχόληση εντός δήμου/απασχόληση εκτός δήμου), ενώ υπολογίσθηκε και η μεταβολή του, 2001-2011, ως ένας σημαντικός δείκτης ερμηνείας μετασχηματισμών (Βαλεριάνου-Παναγιωτάτου, 2006, 2008, 2011, Βαλεριάνου κ.ά., 2014). Περαιτέρω έρευνα, η οποία είναι σε εξέλιξη, συνθέτοντας τις παραπάνω επεξεργασίες, προχωρά στον σχεδιασμό έρευνας στο πεδίο, για την ανάδειξη τοπικών λειτουργικών/κλαδικών εξειδικεύσεων, που εξελίσσονται στον ευρύτερο παράκτιο χώρο, καθώς και των επιμέρους συσχετίσεων και συνεργειών που διαμορφώνονται.

Διαβάζοντας Εξελίξεις στα Χαρακτηριστικά της Απασχόλησης: Δήμοι Εμβάθυνσης

Ο θεωρητικός διάλογος, που παρακολουθεί η έρευνα αφορά σε θέματα συσχέτισης της παραγωγής και οργάνωσης του χώρου με τις εξελίξεις στην απασχόληση/εργασία (Harvey, Castells, Soja, Massey κ.ά.), με επίκεντρο τη διάρθρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα (Καυκαλάς, 1999). Στις περιοχές εμβάθυνσης, οι τριτογενείς δραστηριότητες, μαζί με τη λειτουργία της κατοικίας, είναι κυρίαρχες στον χώρο. Η ποσοστιαία κατανομή χρήσεων γης/δραστηριοτήτων, 2011, στους παράκτιους δήμους εμβάθυνσης αναδεικνύει ως δυναμικές οικονομικές δραστηριότητες αυτές του εμπορίου-υπηρεσιών και της βιομηχανίας-βιοτεχνίας.

έγιναν σε συνέχεια, ενώ η έρευνα για την ανάδειξη των επιμέρους τόπων και των υπό διαμόρφωση χωρο-κοινωνικών πλεγμάτων, είναι σε εξέλιξη.

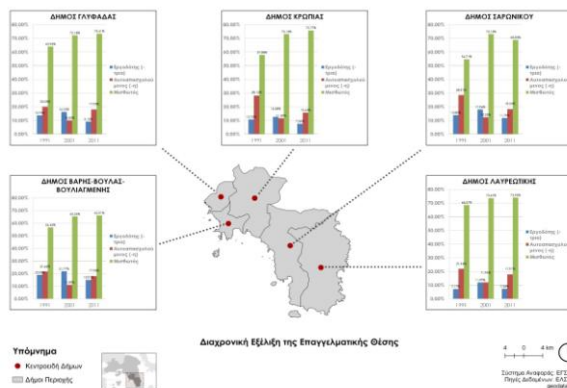
Συγκεκριμένα, στους δήμους Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, Γλυφάδας και Σαρωνικού η λειτουργία της κατοικίας εμφανίζει τα μεγαλύτερα ποσοστά κάλυψης χρήσεων γης. Γειτονίες κατοικίας, με έντονες διαφοροποιήσεις χωρο-κοινωνικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων (Μαλούτας κ.ά., 2006), που απαιτούν περαιτέρω έρευνα επί του πεδίου, διαδικασία η οποία είναι σε εξέλιξη. Εδώ, οι δραστηριότητες εμπορίου-υπηρεσιών εμφανίζονται με δυναμική. Οι δήμοι Κρωπίας και Λαυρεωτικής, εμφανίζουν πολύ-λειτουργική φυσιογνωμία με κυρίαρχη και εδώ τη λειτουργία της κατοικίας και με δυναμικές τις δραστηριότητες εμπορίου- υπηρεσιών, βιομηχανίας-βιοτεχνίας, αλλά και με πληθώρα άλλων. Από την αρχική-αθροιστική-προσέγγιση, σε επίπεδο Δήμων, των δεδομένων απασχόλησης στους παραγωγικούς τομείς, 2001-2011, διαπιστώνουμε ότι ο τριτογενής τομέας από το 2001 κυριαρχεί με σημαντικές συγκεντρώσεις στους δήμους Γλυφάδας και Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, με σταθερά αυξητικές τάσεις τη δεκαετία. Παράλληλα, η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα σταθερά συρρικνώνεται, όπως άλλωστε και στο σύνολο των υπόλοιπων δήμων διερεύνησης. Οι δήμοι Κρωπίας και Λαυρεωτικής εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα με σταθερή και συνεχή μείωση. Συνεχή μείωση, επίσης, εμφανίζεται και στην απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, με τη μεγαλύτερη μείωση (δεκαετία 2001-2011), στον Δήμο Κρωπίας. Η συσχέτιση των ποσοστών απασχόλησης ανά κυρίαρχο και δευτερεύοντα κλάδο, με την κατηγοριοποίηση² του εισοδήματος, 2011 (βλ. πίνακα-παράρτημα), αναδεικνύει τις κλαδικές εξειδικεύσεις σε κάθε δήμο και τις διαφοροποιήσεις στο εισοδηματικό προφίλ των εργαζομένων. Διαπιστώνουμε συγκέντρωση υψηλών εισοδημάτων στο εμπόριο, το οποίο κυριαρχεί, στους δήμους Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Γλυφάδας, καθώς και στους δευτερεύοντες κλάδους μεταφορών-αποθηκείσεων και δημόσιας διοίκησης. Είναι εμφανής στον πίνακα οι διαφοροποιήσεις των εισοδημάτων, ανά κλάδο απασχόλησης, στους υπόλοιπους δήμους Σαρωνικού, Κρωπίας και Λαυρεωτικής.

² Οι δήμοι διαχωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες εισοδήματος (υψηλό-Α, μεσαίο-Β, χαμηλό-Γ), βάσει εισοδήματος ανά ταχυδρομικό κώδικα. Ο δήμος Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, εμφανίζεται με το μεγαλύτερο μέσο εισόδημα ανά ταχυδρομικό κωδικό, και κατατάσσεται στην Α –υψηλή κατηγορία. Ακολουθεί η Γλυφάδα με υψηλές τιμές, ωστόσο, εδώ ένας ταχυδρομικός κώδικας βρίσκεται σε χαμηλότερη θέση, τοποθετώντας έτσι το σύνολο του δήμου Γλυφάδας στην Β-μεσαία κατηγορία μαζί με τον δήμο Σαρωνικού, αναδεικνύοντας, τη συμβολή της από-αθροιστικής πληροφορίας για την ανάδειξη των επιμέρους ιδιαιτεροτήτων. Τέλος, οι δήμοι Κρωπίας και Λαυρεωτικής ακολουθούν με χαμηλές τιμές μέσου εισοδήματος και κατατάσσονται στην Γ- χαμηλή κατηγορία (βλ. πίνακα-παράρτημα). Πηγή: Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας, 2015, Περιφέρεια Αττικής. Επεξεργασίες ερευνητικής ομάδας.

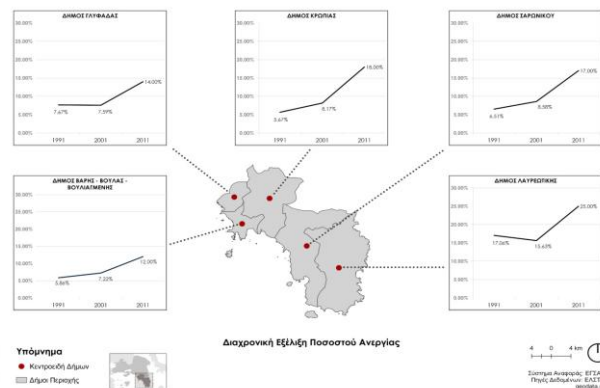
Δήμος	Κατηγορία Εισοδήματος	Κυρίαρχος κλάδος	Δευτερεύων κλάδος
Βάρης-Βούλας Βουλιαγμένης	A	Εμπόριο	Μεταφορές-Αποθηκεύσεις
Γλυφάδας	B	Εμπόριο	Δημόσια Διοίκηση
Σαρωνικού	B	Εμπόριο	Κατασκευές
Κρωπίας	Γ	Εμπόριο	Κατασκευές
Λαυρεωτικής	Γ	Εμπόριο	Δημόσια Διοίκηση

Η διερεύνηση της εξέλιξης, 1991, 2001, 2011, της θέσης στο επάγγελμα (εργοδότης, αυτοαπασχολούμενος, μισθωτός), αναδεικνύει τους μισθωτούς, ως κυρίαρχη ομάδα, με συνεχείς αυξητικές τάσεις. Αντίθετα, στον Δήμο Σαρωνικού οι μισθωτοί μειώνονται. Η επόμενη δυναμική κατηγορία είναι των εργοδοτών, στους δήμους Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Σαρωνικού με μεγάλες μειώσεις τη δεκαετία 2001-2011. Οι δήμοι Γλυφάδας, Κρωπίας και Λαυρεωτικής εμφανίζονται με μικρές διαφοροποιήσεις στα ποσοστά εργοδοτών και αυτοαπασχολούμενων. Σημαντικό εύρημα της διερεύνησης αποτελεί η μεγάλη αύξηση των αυτοαπασχολούμενων σε όλους του Δήμους τη δεκαετία 2001-2011.

Διαχρονική Εξέλιξη Επαγγελματικής Θέσης
1991, 2001, 2011

Διαχρονική Εξέλιξη Ανεργίας
1991, 2001, 2011

Η αξιολόγηση των στοιχείων που αφορούν τη διαχρονική, 1991, 2001, 2011, εξέλιξη της ανεργίας, εμφανίζει μεγάλη αύξηση τη δεκαετία 2001-2011, ζήτημα το οποίο αφορά το σύνολο του μητροπολιτικού χώρου. Ο δήμος Λαυρεωτικής εμφανίζεται με υψηλή ανεργία (25%), και με μεγάλη αύξηση (60%), τη δεκαετία. Ακολουθούν, οι δήμοι Κρωπίας και Σαρωνικού (18% και 17% αντίστοιχα, 2001) με, επίσης, μεγάλη αύξηση (55% και 50%, αντίστοιχα) τη δεκαετία. Αυξημένη ανεργία, εμφανίζεται και στους δήμους Γλυφάδας και Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, όμως συγκριτικά με τους υπόλοιπους δήμους της έρευνας, αντιμετωπίζουν σχετικά περιορισμένο πρόβλημα.

**Εντοπιότητα/Υπερτοπικότητα Απασχόλησης- Ροές Εργασίας:
Συσχετίσεις με το Ευρύτερο Μητροπολιτικό Περιβάλλον**

Η έρευνα, εδώ, προχώρα στην ανάδειξη της εξέλιξης των ροών εργασίας με προορισμό και προέλευση τους δήμους εμβάθυνσης, ως συνθετικό κριτήριο ανάγνωσης χαρακτηριστικών εντοπιότητας/υπερτοπικότητας απασχόλησης. Για το λόγο αυτό σχεδιάζεται και καταρτίζεται σχετικός *Δείκτης Εργασίας Εντός και Εκτός Δήμου*, για τις χρονολογίες 2001, 2011.

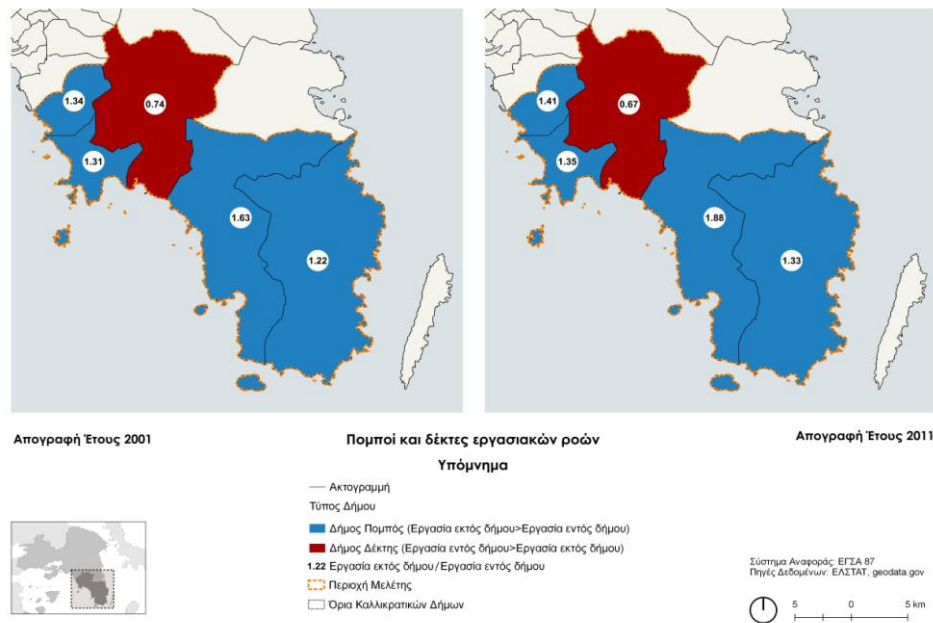
*Δείκτης Εντοπιότητας/Υπερτοπικότητας Απασχόλησης: Εργασία (Αριθμός Εργαζομένων)
Εντός και Εκτός Δήμου, 2001-2011*

Δήμος	2001			2011		
	Εργασία ΕΚΤΟΣ Δήμου	Εργασία ΕΝΤΟΣ Δήμου	ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΚΤΟΣ/ ΕΝΤΟΣ	Εργασία ΕΚΤΟΣ Δήμου	Εργασία ΕΝΤΟΣ Δήμου	ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΚΤΟΣ/ ΕΝΤΟΣ
Βούλας-Βάρης- Βουλιαγμένης	17291	13180	1,31	18568	13775	1,35
Γλυφάδας	34729	25905	1,34	34153	24168	1,41
Κρωπίας	10126	13695	0,74	11226	16854	0,67
Λαυρεωτικής	7472	6114	1,22	7747	5840	1,33
Σαρωνικού	8824	5398	1,63	9980	5302	1,88
Δήμος	Μεταβολή (%) Εργασίας ΕΚΤΟΣ Δήμου, 2001-2011	Μεταβολή (%) Εργασίας ΕΝΤΟΣ Δήμου, 2001-2011	ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΔΕΙΚΤΗ (ΕΚΤΟΣ/ΕΝΤΟΣ), 2001-2011			
Βούλας-Βάρης- Βουλιαγμένης	7%	5%	3%			
Γλυφάδας	-2%	-7%	5%			
Κρωπίας	11%	23%	-9%			
Λαυρεωτικής	4%	-4%	9%			
Σαρωνικού	13%	-2%	15%			

Τη δεκαετία 2001-2011, στους εξεταζόμενους δήμους, εμφανίζεται ενισχυμένη η υπερτοπική απασχόληση. Με σειρά ιεράρχησης οι δήμοι Σαρωνικού, Γλυφάδας, Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Λαυρεωτικής, εμφανίζονται ως πόλοι συγκέντρωσης υπερτοπικής απασχόλησης, τάσεις οι οποίες ενισχύονται και στους τέσσερεις δήμους το 2011. Μόνο στον δήμο Κρωπίας, εμφανίζεται ενισχυμένη η απασχόληση με τοπικό χαρακτήρα, με σταδιακές, όπως φαίνεται, τάσεις μείωσης. Η μεταβολή του Δείκτη Εντοπιότητας/Υπερτοπικότητας Απασχόλησης, 2001-2011, εμφανίζεται με μεγάλες διακυμάνσεις στους δήμους Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Γλυφάδας. Με μεγαλύτερες μεταβολές του Δείκτη, εμφανίζονται οι Δήμοι Σαρωνικού και Λαυρεωτικής. Σημαντική διαπίστωση: το 2011 εμφανίζονται έντονοι ροές από και προς τον Δήμο Σπάτων-Αρτέμιδος, γεγονός που σχετίζεται με τη λειτουργία του αεροδρομίου και των συγκεντρώσεων δραστηριοτήτων τριτογενή τομέα στην περιοχή.

Στον επόμενο χάρτη απεικονίζονται οι μεταβολές του *Δείκτη Εντοπιότητας/Υπερτοπικότητας*, στους δήμους εμβάθυνσης, προσεγγίζοντας ζητήματα προέλευσης της απασχόλησης:

Χωρική Κατανομή Μεταβολών Δείκτη Εντοπιότητας/Υπερτοπικότητας, 2001-2011

Η απεικόνιση των δεδομένων, συνέθεσε μία σειρά θεματικών χαρτών σε σχέση με τις ροές εργασίας εντός/ εκτός δήμου, αναδεικνύοντας τις χωρικές συσχετίσεις στο ευρύτερο μητροπολιτικό περιβάλλον. Η χαρτογραφική απεικόνιση βοήθησε στην κατανόηση του εύρους, του πλήθους και έντασης των πυκνώσεων/συγκεντρώσεων των ροών εργασίας, στην κατανόηση των συσχετίσεων με όμορους/κοντινούς και ευρύτερους δήμους, αναδεικνύοντας πλέγματα τόπων με δυναμικές συσχετίσεις στην προέλευση και στον προορισμό της απασχόλησης (βλ. πίνακα-παράρτημα).

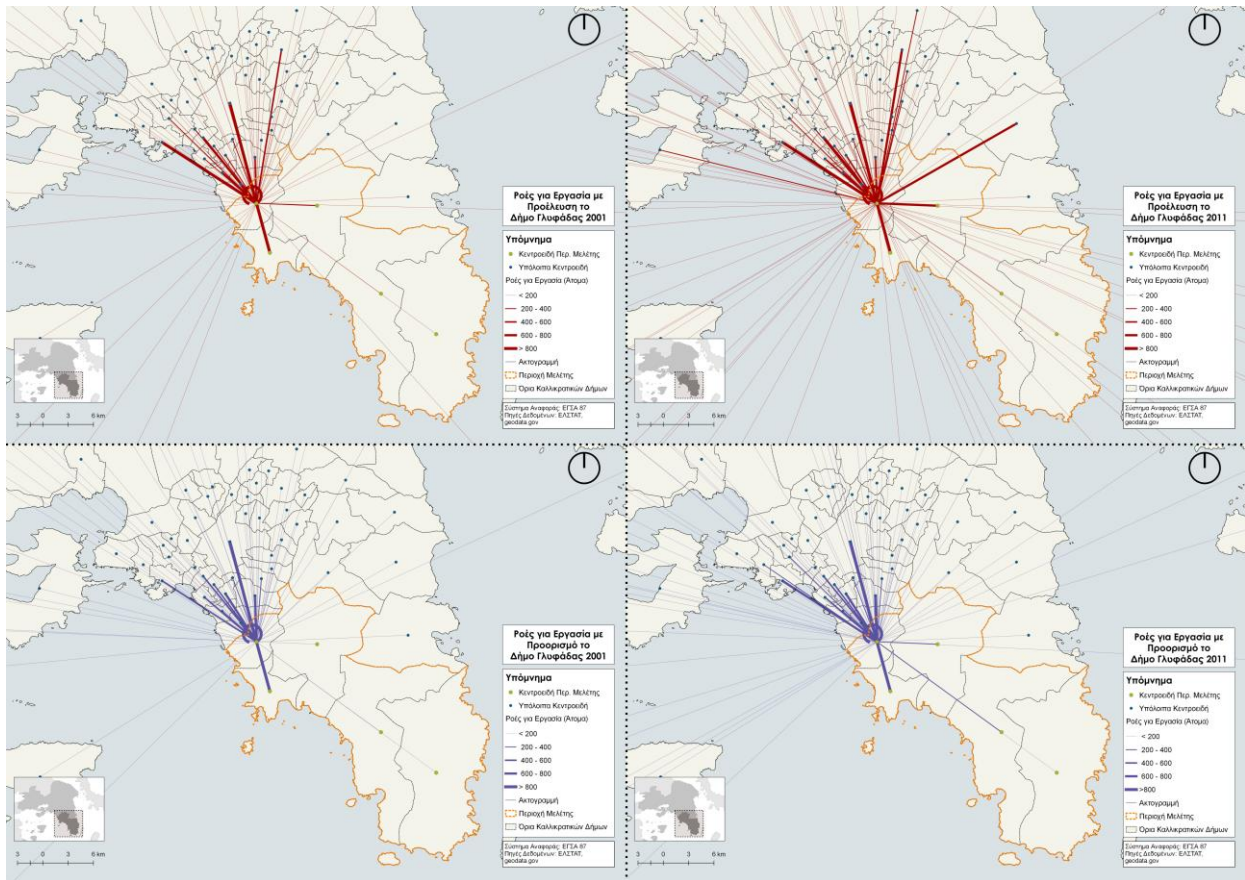
Αναδείχθηκαν *Τόποι- Πομποί Απασχόλησης* και *Τόποι-Δέκτες Απασχόλησης*, ως σημαντικό εργαλείο ερμηνείας και σχεδιασμού του χώρου. Ενδεικτικά, λόγω περιορισμένης έκτασης του κειμένου, παρουσιάζεται η χαρτογραφική απεικόνιση των ροών εργασίας εντός και εκτός του δήμου Γλυφάδας, αναγνωρίζοντας πλέγματα απασχόλησης και την εξέλιξή τους:

I. Πλέγμα Τόπων Εργασίας με Προέλευση τον Δήμο Γλυφάδας: Πειραιάς, Μοσχάτο, Αθήνα, Κρωπία, Βούλα- Βάρη-Βουλιαγμένη, Σπάτα, και

II. Πλέγμα Τόπων Εργασίας με Προορισμό τον Δήμο Γλυφάδας: Πειραιάς, Μοσχάτο, Παλαιό Φάληρο, Αθήνα, Ηλιούπολη, Βούλα- Βάρη-Βουλιαγμένη.

Στον χάρτη αναγνωρίζουμε ότι ο δήμος Γλυφάδας, διαμορφώνει δυναμικά χωρο-κοινωνικά πλέγματα, προς περαιτέρω διερεύνηση, με τους δήμους Πειραιά, Μοσχάτου, Π. Φαλήρου, Αθήνας, Κρωπίας, Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, και Σπάτων. Επίσης, αναγνωρίζουμε το εύρος, το πλήθος και την ένταση των πυκνώσεων/συγκεντρώσεων των ροών εργασίας από και προς τη Γλυφάδα, καθώς και τις συσχετίσεις, που διαμορφώνονται με τους όμορους/κοντινούς και ευρύτερους δήμους, 2001, 2011.

Ανάλογη επεξεργασία, για την ανάδειξη πλεγμάτων απασχόλησης, πραγματοποιήθηκε για τους υπόλοιπους δήμους διερεύνησης (βλ. πίνακα-παράρτημα). Η έρευνα προχωρά στην αναζήτηση των ιδιαιτεροτήτων, των εξειδικεύσεων, των διαφοροποιήσεων των πλεγμάτων απασχόλησης, προσεγγίζοντας όψεις του μητροπολιτικού χώρου.

Συνθέτοντας Ζητήματα: Προς την Ανάδειξη Πλεγμάτων Τόπων

Το μητροπολιτικό περιβάλλον της Αθήνας, και συγκεκριμένα το νότιο-δυτικό παράκτιο τμήμα της Αττικής, τις τελευταίες δεκαετίες, μετασχηματίζεται δυναμικά, προσδιορίζοντας το πλαίσιο μιας «νέας» πραγματικότητας. Η διερεύνηση, αρχικά, σε επίπεδο δήμων, εστιάζει στα ανοικτά θέματα της αναπτυξιακής δυναμικής στην περιοχή, τα οποία αποδίδουν όψεις της συνύπαρξης του παρελθόντος με τη νέα δυναμική πραγματικότητα. Πληθυσμιακές μεταβολές και εξελίξεις στην οικιστική διάρθρωση συναρθρώνονται με αλλαγές στην διάρθρωση οικονομικών δραστηριοτήτων και στην απασχόληση. Στους δήμους Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, Γλυφάδας και Σαρωνικού η λειτουργία της κατοικίας βρίσκεται, σε δυναμική συσχέτιση με δραστηριότητες εμπορίου-υπηρεσιών. Οι δήμοι Κρωπίας και Λαυρεωτικής, εμφανίζουν πολύ-λειτουργική φυσιογνωμία: η κατοικία συνυπάρχει με εμπόριο και υπηρεσίες, με βιομηχανία-βιοτεχνία, αλλά και με πληθώρα άλλων χρήσεων. Η κυριαρχία δραστηριοτήτων τριτογενή τομέα, σχηματίζει, όπως έδειξε η έρευνα, θύλακες εμπορικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών με αξονοκεντρική, κυρίως, ανάπτυξη, πυκνώσεις χώρων ελεύθερου χρόνου και πολιτισμού, “νησίδες” τουρισμού υψηλών προδιαγραφών κ.λπ., κυριαρχία που αναδεικνύεται και στην απασχόληση, με σταθερά αυξητικές τάσεις τις τελευταίες δεκαετίες. Διαχρονικά (Βαλεριάνου-Παναγιωτάτου, 2006, Βαλεριάνου, 2009, Βαλεριάνου κ.ά., 2008, 2011), η ανάδειξη ιδιαίτερων τόπων και πλεγμάτων, στηρίζεται στην ανάγνωση και αξιολόγηση της εξέλιξης των χαρακτηριστικών απασχόλησης, αναδεικνύοντας κρίσιμες όψεις ερμηνείας και

σχεδιασμού του χώρου. Στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης και της ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης, το ζήτημα της ανάπτυξης φωτίζεται διαρκώς με ποικίλες εκδοχές και ερμηνείες (Summer, 2007, Βαλεριάνου- Μάρκου, 2012), τοποθετώντας την απασχόληση και τη μείωση της ανεργίας στο επίκεντρο του διαλόγου. Στους δήμους εμβάθυνσης, η απασχόληση, συνεχίζει να αυξάνεται δυναμικά στον τριτογενή τομέα, ενώ στον δευτερογενή τομέα (κυρίως, στον δήμο Κρωπίας που παραδοσιακά συγκεντρώνεται), συρρικνώνεται. Διαπιστώνουμε συγκέντρωση υψηλών εισοδημάτων στο εμπόριο, στους δήμους Γλυφάδας και Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, καθώς και στους κλάδους μεταφορών-αποθηκείσεων και δημόσιας διοίκησης. Η κατηγορία των μισθωτών επικρατεί, με συνεχείς αυξητικές τάσεις- εκτός από τον δήμο Σαρωνικού. Η διαχρονικά δυναμική ομάδα των εργοδοτών, στους δήμους Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Σαρωνικού εμφανίζεται με μεγάλες μειώσεις τη δεκαετία 2001-2011. Κρίσιμο ζήτημα αποτελεί η μεγάλη αύξηση των αυτοαπασχολούμενων σε όλους του δήμους διερεύνησης, γεγονός που σχετίζεται με τις σύγχρονες συνθήκες οικονομικής αναδιάρθρωσης. Η εξέλιξη της ανεργίας, με συνεχείς αυξητικές τάσεις, σε όλους τους δήμους διερεύνησης αλλά και στο σύνολο της Αττικής, εμφανίζει ιδιαίτερες συγκεντρώσεις στους δήμους Λαυρεωτικής, Κρωπίας και Σαρωνικού. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις αρχικές διαπιστώσεις φαίνεται ότι η παραδοσιακή πολύ-λειτουργική φυσιογνωμία των περιοχών, αποσυντίθεται σε σχέση με το παρελθόν, διαδικασία υπό εξέλιξη, η οποία δημιουργεί ρωγμές, κενά και ασυνέχειες στην πραγματικότητα των παράκτιων τόπων. Οι εξελίξεις αυτές, συναρτώνται με εθνικές και διεθνείς παραγωγικές και κοινωνικές αναδιαρθρώσεις, αλλά και με μεγάλης κλίμακας έργα υποδομών (μετρό, τραμ, επανασχεδιασμός λιμένων, έργα αποκατάστασης και επανασχεδιασμού παραλιακού μετώπου, κ.ά.), τα οποία υλοποιούνται ή σχεδιάζονται τα τελευταία χρόνια, σε ευρύτερα χωρικά τμήματα της Αττικής.

Συνεχίζοντας, λοιπόν, η έρευνα προσεγγίζει πλέγματα τόπων, τα οποία διαμορφώνονται από τις ροές των εργαζομένων από και προς τον τόπο εργασίας. Τα πλέγματα αυτά ερμηνεύουν δυναμικούς πυρήνες- «πομποί»/ «δέκτες» συγκέντρωσης απασχόλησης, κρίσιμο ζήτημα σήμερα, των στρατηγικών αναπτυξιακών κατευθύνσεων. Στους δήμους Σαρωνικού, Γλυφάδας, Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Λαυρεωτικής, με σειρά ιεράρχησης, εμφανίζεται ενισχυμένη η υπερτοπική απασχόληση, ενώ στον δήμο Κρωπίας, εμφανίζεται εντοπιότητα απασχόλησης, με σταδιακές, τάσεις μείωσης. Με μικρές μεταβολές, 2001-2011, στις ροές εργασίας εντός και εκτός δήμου, εμφανίζονται οι δήμοι Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Γλυφάδας, ενώ με μεγαλύτερες διακυμάνσεις εμφανίζονται οι Δήμοι Σαρωνικού και Λαυρεωτικής.

Σχετικά με το εύρος ροών εργασίας: οι δήμοι Κρωπίας, Σαρωνικού και Λαυρεωτικής εμφανίζονται με μεγάλο εύρος ροών -προέλευσης και προορισμού, 2001, 2011. Επίσης, μεγάλη ελκυστικότητα προορισμού εργασίας, εμφανίζει ο δήμος Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, 2011.

Σχετικά με το πλήθος και την ένταση/δυναμική ροών-προορισμού και προέλευσης: περιορισμένο πλήθος και ένταση εμφανίζει ο δήμος Γλυφάδας, 2001, 2011, με έντονα χαρακτηριστικά εντοπιότητας απασχόλησης, αλλά και τον περιορισμό, σε σχέση με το παρελθόν, της ελκυστικότητας του δήμου για εργασία στον ευρύτερο μητροπολιτικό χώρο. Αντίθετα, οι δήμοι Σαρωνικού και Λαυρεωτικής, εμφανίζονται τη δεκαετία 2001-2011, περισσότερο ελκυστικοί για εργασία, σε σχέση με τους υπόλοιπους δήμους εμβάθυνσης. Με σταθερά μεγάλο πλήθος και ένταση ροών εργασίας-προορισμού και προέλευσης-εμφανίζονται οι δήμοι Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης και Κρωπίας.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι συσχετίσεις των δήμων διερεύνησης με τους όμορους/κοντινούς δήμους: αναγνωρίζουμε περιορισμένες συσχετίσεις ροών εργασίας με προέλευση τους Δήμους Γλυφάδας και Βούλας-Βάρης-Βουλιαγμένης, ενώ έλκουν εργαζόμενους από όμορους/κοντινούς δήμους, 2001, 2011. Σημαντική διαπίστωση εδώ: ο δήμος Κρωπίας, τη δεκαετία 2001-2011, συνεχίζει να προσελκύει εργαζόμενους από όμορους/κοντινούς δήμους, όπως και ο δήμος Σαρωνικού, παράλληλα, όμως, το 2011, «χάνει» εργαζόμενους, οι οποίοι κατευθύνονται σε κοντινούς δήμους, όπως ο δήμος Σπάτων-Αρτέμιδος, που αναδεικνύεται ως σημαντικός τόπος-Πομπός Ροών Εργασίας.

Σήμερα, στον επίσημο αναπτυξιακό σχεδιασμό (Νόμοι 4146/2013, 4277/2014), οι νοτιο-δυτικοί παράκτιοι τόποι, βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Στρατηγικές κατευθύνσεις, βρίσκονται σε εξέλιξη και συσχετίζονται με μεγάλης κλίμακας έργα και επενδύσεις σε τμήματα του παράκτιου χώρου, τα οποία αντιμετωπίζονται ως «ομοιόμορφες» και «αυτόνομες» νησίδες, χωρίς συσχετίσεις με ευρύτερους χωρο-κοινωνικούς σχηματισμούς και σύνολα. Μπορεί η ενίσχυση της απασχόλησης να συνδέεται αποκλειστικά με μεγάλες επενδύσεις (Brenner et.al., 2010), με οικονομικές μεταρρυθμίσεις και με απελευθέρωση της επιχειρηματικότητας (Hertz, 2004)? Μπορούν οι αναπτυξιακές κατευθύνσεις παραγωγικής ανασυγκρότησης να απέχουν από τις ιδιαιτερότητες, από τις εξειδικεύσεις των τόπων, από τα δυναμικά και υπό εξέλιξη σχηματιζόμενα χωρο-κοινωνικά πλέγματα? Η ανάδειξη και η ερμηνεία τόπων και χωρο-κοινωνικών πλεγμάτων, που η έρευνα αναζητά, μπορεί να αντιμετωπίσει την ανυπαρξία/αστοχία, τις αγκυλώσεις του στρατηγικού σχεδιασμού και των αναπτυξιακών προοπτικών, να δώσει διέξοδο στην ομοιομορφία (Παναγιωτάτου, 1988), που καθορίζει τον χωρικό ή τομεακό σχεδιασμό, δίνοντας έμφαση σε κοινωνικές παραμέτρους, που προϋποθέτουν τη διάχυση της ανάπτυξης, τον δημόσιο διάλογο, την ενίσχυση συμμετοχικών διαδικασιών, την ανάπτυξη μορφών συνεργασίας και συμπληρωματικότητας, την εξέλιξη των τοπικών κοινωνιών. Είναι έτοιμοι οι θεσμοί και οι αναπτυξιακές πρακτικές να κατανοήσουν και να συμβάλουν σ' αυτήν τη νέα πολυπλοκότητα? Μπορούν να ενισχυθούν "ευαίσθητες" πολιτικές για τον χώρο, με καταβολές από την παραγωγική και κοινωνική βάση?

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μέσο Ετήσιο Δηλωθέν Εισόδημα (σε ευρώ), 2011.

Πηγή: Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας, 2015, Περιφέρεια Αττικής, Αθήνα. Επεξεργασίες ερευνητικής ομάδας.

ΤΚ	ΔΗΜΟΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
16671	ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	47.859,24
16673	ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	40.717,48
16675	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	35.749,24
16674	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	33.421,32
16672	ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	31.511,79
16561	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	25.976,81
19013	ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	24.628,59
19010	ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	24.348,24
16562	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	23.539,19
19400	ΚΡΩΠΙΑΣ	22.093,45
19001	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	19.620,58
19500	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	18.859,27
Μέσος όρος		29.027,10

Εύρος, Πλήθος, Ένταση Πυκνώσεων/Συγκεντρώσεων Ροών Εργασίας, Συσχετίσεις με Όμορους/Κοντινούς και Ευρύτερους Δήμους, 2001, 2011

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφές 2001, 2011. Επεξεργασία ερευνητικής ομάδας

Χαρακτηριστικά ροών εργασίας	Έτος	Δήμος Γλυφάδας		Δήμος Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης		Δήμος Κρωπίας		Δήμος Σαρωνικού		Δήμος Λαυρεωτικής	
		Εργασία με προορισμό τον δήμο	Εργασία με προέλευση τον δήμο	Εργασία με προορισμό τον δήμο	Εργασία με προέλευση τον δήμο	Εργασία με προορισμό τον δήμο	Εργασία με προέλευση τον δήμο	Εργασία με προορισμό τον δήμο	Εργασία με προέλευση τον δήμο	Εργασία με προορισμό τον δήμο	Εργασία με προέλευση τον δήμο
Εύρος ροών εργασίας	2001	Μεγάλο	Μεγάλο	Μεγάλο	Πολύ Μεγάλο	Πολύ Μεγάλο	Πολύ Μεγάλο	Μεγάλο	Πολύ Μεγάλο	Μεγάλο	Μεγάλο
	2011	Μεγάλο	Μεγάλο, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Μεγάλο, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλο, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης
Πλήθος πυκνότητων ροών εργασίας	2001	Περιορισμένο	Περιορισμένο	Μεγάλο	Μεγάλο	Πολύ Μεγάλο	Μεγάλο	Περιορισμένο	Πολύ Μεγάλο	Περιορισμένο	Περιορισμένο
	2011	Περιορισμένο, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Περιορισμένο, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλο, Μεγάλες τάσεις αύξησης
Ένταση πυκνώσεων/συγκεντρώσεων ροών εργασίας	2001	Περιορισμένο	Περιορισμένο	Μεγάλη	Μεγάλη, Έμφαση στους νότιους δήμους	Πολύ Μεγάλη, Διάχυση στο σύνολο Αττικής	Μεγάλη	Περιορισμένη	Πολύ Μεγάλη	Περιορισμένη	Μεγάλη
	2011	Περιορισμένη, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Μεγάλη	Μεγάλη, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλη, Δυναμικές τάσεις αύξησης και σε άλλες περιοχές σε σχέση με 2001	Πολύ Μεγάλη, Διάχυση στο σύνολο Αττικής, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλη, Διάχυση στο σύνολο Αττικής, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλη, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλη, Διάχυση στο σύνολο Αττικής, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Μεγάλη, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλη, Μεγάλες τάσεις αύξησης

Συσχετίσεις με όμορους/ κοντινούς δήμους	2001	Μεγάλες	Περιορισμένες	Μεγάλες	Περιορισμένες	Πολύ Μεγάλες	Περιορισμένες	Περιορισμένες	Πολύ Μεγάλες	Περιορισμένες	Περιορισμένες
	2011	Μεγάλες, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Περιορισμένες, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Μεγάλες, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Περιορισμένες, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλη, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Μεγάλες, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Μεγάλες, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Πολύ Μεγάλη, Μεγάλες τάσεις αύξησης	Περιορισμένες, Δυναμικές τάσεις αύξησης	Περιορισμένες, Δυναμικές τάσεις αύξησης

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βαλεριάνου, Κ., Παναγιωτάτου, Ε.(επιμέλεια), Κλαμπατσέα, Ε., Σαγιάς, Ι.(σύμβουλοι), 2006, Παρατηρώντας τον Πειραιά..., βιβλίο, Αθήνα, Ε.Μ.Π., <http://www.arch.ntua.gr/node-resources/851#resource-3043>.

Βαλεριάνου, Κ., Παναγιωτάτου, Ε., 2007, Προσεγγίζοντας τους μετασχηματισμούς στον αστικό χώρο..., εισήγηση και πρακτικά, 8ο Πανελλήνιο Γεωγραφικό Συνέδριο, Ελληνική Γεωγραφική Εταιρεία, Αθήνα, 4-7 Οκτωβρίου.

Βαλεριάνου, Κ., Μουκούλης, Π., Σαγιάς, Ι., Παναγιωτάτου, Ε.(επιμέλεια), 2008, Παρατηρώντας τον Πειραιά... II, βιβλίο, Αθήνα, Ε.Μ.Π., <http://www.arch.ntua.gr/node-resources/851#1433>.

Βαλεριάνου, Κ., 2009, Αλλαγές στην παραγωγική βάση και ασυνέχειες στον αστικό χώρο, στο Μεταλλαγές και (α) συνέχειες: πρακτικές, πολιτικές και λόγος για τον αστικό χώρο, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, http://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/metallages_kai_asyneheies.pdf.

Βαλεριάνου Κ., Παναγιωτάτου Ε., 2011, Νέες διαδρομές ανάγνωσης της σύγχρονης πόλης: Ο σχεδιασμός μιας πιλοτικής εφαρμογής αστικού παρατηρητηρίου, εισήγηση και πρακτικά, 11ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο Επάγγελμα Αρχιτέκτων, Αθήνα, 17-20 Μαρτίου.

Βαλεριάνου, Κ., Μάρκου, Μ., Μουκούλης, Π., Παναγιωτάτου, Ε. (επιμέλεια), 2011 Όψεις αγροτικής ανάπτυξης: σύνθεση μεθοδολογικής προσέγγισης, βιβλίο, Αθήνα, Ε.Μ.Π., <http://www.arch.ntua.gr/node-resources/851#resource-3018>.

Βαλεριάνου, Κ., Μάρκου, Μ., 2012, Το όραμα για τις πολιτικές ρύθμισης του χώρου σε συνθήκη κρίσης, εισήγηση και πρακτικά, 3ο Συνέδριο Πολεοδομίας-Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος, 27-30 Σεπτέμβριος.

Βαλεριάνου, Κ., Μουκούλης, Π., Σαγιάς, Ι., Παναγιωτάτου, Ε., 2014, Εργαλεία/μηχανισμοί διαχρονικού επαναπροσδιορισμού αναπτυξιακής προοπτικής και σχεδιασμού του αστικού χώρου: Η εμπειρία μιας δεκαετίας, εισήγηση και πρακτικά, 12ο Επιστημονικό Συνέδριο, Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Σύγχρονες προκλήσεις, Ελληνικό Τμήμα της Ευρωπαϊκής και Διεθνούς Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης (RSAI, ERSA), Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 27-28 Ιουνίου.

Κανδύλης, Γ., 2008, Μετακινήσεις για εργασία, μετανάστευση και διαδικασίες αναπροσδιορισμού της λειτουργικής περιφέρειας της Αθήνας, στο Κοινωνικοί και Χωρικοί μετασχηματισμοί στην Αθήνα του 21ου αιώνα, Αθήνα, ΕΚΚΕ.

- Κομνηνός, Γ., 1999, Θεσσαλονίκη. Μείωση της μονοκεντρικότητας στο πολεοδομικό συγκρότημα και ο ρόλος του τριτογενή τομέα, ΥΠΕΧΩΔΕ.
- Μαλούτας, Θ., 2000, Κοινωνικός και Οικονομικός Άτλας της Ελλάδας: Οι πόλεις, Αθήνα-Βόλος, ΕΚΚΕ-Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Μαλούτας, Θ., Εμμανουήλ, Δ., Παντελίδου-Μαλούτα, Μ., 2006, Κοινωνικές δομές, πρακτικές και αντιλήψεις. Νέες παράμετροι και τάσεις μεταβολής, 1980-2000, Αθήνα, ΕΚΚΕ.
- Παναγιωτάτου, Ε., 1988, Συμβολή σε μία ενιαία θεώρηση του Χώρου, Αθήνα, ΕΜΠ
- Παναγιωτάτου, Ε., Μάρκου, Μ., Σαγιάς, Ι., 1998, Χώρος και παραγωγική διαδικασία: εξέλιξη της προβληματικής, στο Μελέτη και έρευνα προβλημάτων δυσλειτουργίας των ΜΜΕ σε σχέση με την πολεοδομική οργάνωση, Αθήνα, ΕΟΜΜΕΧ- ΕΜΠ.
- Περιφέρεια Αττικής, 2015, Περιφερειακή Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της φτώχειας, Αθήνα.
- Aguilera, A., 2005, Growth in commuting distances in French polycentric metropolitan areas: Paris, Lyon and Marseille, στο *Urban Studies*, 42 (9), 1537-1547.
- Brenner, N., Marcuse, P., Mayer, M., 2009, Cities for people not for profit, στο *City: Analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, Routledge, 13 (2-3), 176-184.
- Eckardt, F., 2005, The city and the region: introduction, στο F. Eckardt, D. Hassenpflug (eds) *The city and the Region*, Peter Lang.
- Hertz, N., 2004, *The debt threat*, Harper Collins Publishers.
- Summer A., Tribe M.A., 2007, *International Development Studies. Theories and methods in research and practice*, SAGE Publications.
- Valerianou, K., 2015, Innovative mechanisms for the timeless redefinition of development policy and urban planning, 2nd International Conference on Changing Cities II: Spatial, Design, Landscape & Socio-economic Dimension, Porto Heli, Peloponnesus, June, 22-26.

Θεσμικό Πλαίσιο

- Νόμος.4146/2013, ΦΕΚ Α' 90, 18-4-2013, Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις.
- Νόμος 4277/2014 ΦΕΚ Α' 156, 1-8-2014, Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας- Αττικής και άλλες διατάξεις.

S. Tsigdinos, Surveying Engineer, NTUA
Postgraduate Student, School of Architecture, NTUA
dist_lp@hotmail.com

K. Valerianou, PH.D, Architect Engineer- Urban Planner
Special Laboratory Teaching Staff
Department of Urban and Regional Planning
School of Architecture, NTUA
kvalerianou@arch.ntua.gr, konvaler@gmail.com

Approaches in Developmental Dynamics on the Coastal Front of Athens: An Ongoing Research...

A plethora of structural changes is underway in recent years in the western coastal metropolitan area of Athens, of significant social and spatial scope, for which information is still incomplete. The research work penetrates the complex aspects of transformations from Glyfada to Sounio - viewing the space as "unified"- to highlight the function, the gaps and discontinuities in the reality of the individual spatial formations, but also the wider metropolitan landscape.

This space, although seen as one geographic area is indeed highly fragmented into small social sub-communities with different functional specializations and characteristics. Tertiary-services activities dominate the space, forming pockets of commercial activities concentrated along thoroughfares, in addition to leisure and culture facilities, "high quality oases" of tourism, etc. They invade the traditional multifunctional character of the area, coexisting with, or been changed by, new entrants. This transformation is under way in the metropolitan and community level with unclear social impacts.

First of all, municipal research focuses on prior developmental policies in the region that had addressed past realities, giving an idea of how development has progressed to date. Particular emphasis is placed on the synergies from the integration of the tertiary sector with the new requirements and practices in the mass commuting of employees, an issue that highlights the discrepancies within the wider metropolitan region.

By attributing the importance to the functionality of these local sites, the approach generates strategic choices to continue further field research, including thematic and spatial specializations, which is currently in progress.

Key words: Socio-spatial transformations, tertiary-services activities, commuting of employees.